

До рідного припасти джерела

Рец. на: *Малюта Іван*. Роївня. Оповідки з Цибулівки і не тільки. – К.: Вид-во ім. Олени Теліги, 2015. – 344 с.

Поява на початку ХХІ століття ряду праць з історичного та літературного краєзнавства за-свідчила потребу українців у відновленні національної пам'яті, родового коріння, утвердження себе в світі. Оригінальну книгу створив журналіст і письменник Іван Малюта, який впродовж майже півстоліття збирав-нагромаджував краєзнавчі дані – свідчення односельців, маловідомі народні пісні, бувальщини, звичаї, фразеологізми, діалектизми, а також архівні матеріали. Різноманітні епізоди з історії, культурних і духовних набутоків рідного краю, зібрані допитливим автором, доповнено його цікавими розвідками топоніміки, окремих образів та рядків народнопоетичної творчості, поясненнями походження слів тощо.

Саме тому ця книга не лише краєзнавча, історична, але й фольклористична, мовознавча, родинознавча, людинолюбна.

У розділі «Із призамулених джерел» подано документальні матеріали з історії села Цибулівка Тростянецького району на Вінниччині – походження назви, дані про населення, земельні наділи, школу, церкви, млини, про «радянїзацію» тощо. Надзвичайно цікава інформація в розділі «Із церковного архіву» (зокрема, «Сповідальні відомості Хресто-Воздвиженської церкви с. Стара Цибулівка Ольгопільського повіту Подільської губернії за 1798-1842, 1843-1862, 1875-1888 рр.», «Опитна книга» за 1893 р.). Автор простежив власний родовід майже до сьомого коліна за двома лініями – батька і матері, розкрив маловідомі сторінки про місцевих шляхтичів («Доморощені дворяни»), священослужителів.

Зворушливі спогади про художника й письменника Гриця Волощука («Прозваний Зеком»). Зауважу: ці матеріали з історії українського дисидентського руху ввійшли до попередньої книги Івана Малюти з назвою-покликом (чи назвою-закликом?) «Агов!» (2012 р.). А стаття «Чим завинили бершадські козаки?», свого часу опублікована в часописі «Народознавство», висвітлює проблему функціонування історичних

пісень у часі й просторі традиційної культури, порушує питання історичної правди, відновлення істини щодо шляхетності козаків-краян (пісня «Побережці»). У цій розвідці Іван Малюта виступив в амплу допитливого фольклориста-дослідника, для якого «правда – справа честі» (с.102).

«Суголосся відлунь» – назва другого розділу, куди ввійшло понад двадцять нарисів про односельців та пам'ятні місця Цибулівки і навколо неї, різноманітних статей з актуальних проблем сьогодення – передусім про повернення українцям історичної пам'яті, позбавлення комплексу меншовартості й бридких, принизливих означень «хохол», «малорос». Є тут спогади й свідчення про батька Трохима, про народних умільців. Про все написано переконливо, талановито. А короткий нарис «Чотири зойки однієї пташки» – це шедевр! Документальна розповідь про співочих сестер Антоню та Марію Куртів переростає в художню, до глибини душі вражають образи народної пісні з чотирма «Ой», як «чотирма зойками»:

Ой відв'язався кінь вороний,
Ой відв'язався та й утік.
Ой відказався мій миленький,
Ой відказався на весь вік.

Віриш авторові, який щиро зазначає, що малим хлопчиком любив бувати поміж дівчат і парубків, які «витанцьовували «Польку», «Кадриль» чи «Краков'як», і застигав у млосному щемі, коли зачинали козацьких пісень. Вочевидь, саме тоді генетично кодувалася моя душа на чисті джерела українського народного мистецтва» (с.138). «Чотири зойки однієї пташки» Івана Малюти за драматизмом і психологізмом нагадують мені оповідання Григора Тютюнника «Три зозулі з поклоном».

У розділі «Бувальщини» описано ремісників краю, а також всілякі історії-придибенції з життя селян. Тут автор розповідає специфічно, переважно через діалоги, іноді до зображення кумедних випадків залучає анекдоти, адже «сміх лікує».

Цикл студій у розділі «Невизнані слова» присвячено маловідомим лексемам, що їх не завше можна знайти в словниках української мови. Іван Малюта уважний до народного колоритного слова, надто до того, що в пісні чи назві предмета, виробу. Пізнавальне значення цих коротких мовознавчих розвідок безперечно, бо слова-назви пояснюються через контекст побутування. От, скажімо, такі слова, як букша, рихва, пішорка, гесик, черех, чара, джар, гониця, блискач... Чи всім відомо, що означають вони? Чимало пояснень наведених слів знайдемо в статтях «Лише навколо воза», «Якщо змінити наголос», «Не цурайтеся «Дівки Явдошки...». До розгадки архаїчного рефрену», «Була колись гониця», «Блисни, блискаче» та ін.

Останні два розділи висвітлюють трагічні події з історії України, рідного краю: «З облоги голодом», «Свідчення без примусу».

У післямові «Чим серце заспокоїться» з почуттям виконаного обов'язку автор констатує: «...Далеко не все, що було у моїх задумах, стало на папері. Але головне звершилося. І душа сповнена тепер радістю особливого спокою і піднесення».

Отож книга Івана Малюти «Роївня» – талановитий літопис Поділля, України, багатьох родин і власної, своєрідний заклик до рідного припасти джерела...